
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

המחקר האיכותני - עקרונות ושיטות - 34886

תאריך עדכון אחרון 25-10-2015

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: חינוך

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א' או ו' ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): עליזה סיגל

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: aliza.segal@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: רביעי 14:30-16:00

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

בשלושת עשורים האחרונים קונה פרדיגמת המחקר האיכותני את מקומה כתפיסה ומתודולוגיה מחקרית במדעי ההתנהגות ובחינוך. הנחות היסוד של המחקר האיכותני וייחודו כההליך של דיאלוג בין חשיבה מושגית-עיונית לבין נתוני השדה הנחקר הם מעמודי התווך של הקורס. המתח בין השאיפה להגיע אל המהות לבין הביטוי בשפה מדעית מכלילה, מציב את המחקר האיכותני במקום של תהייה וספק לגבי האפשרות להתקיים בו זמנית בשני העולמות. עיון בכתביהם של חוקרים איכותניים מגלה שהטקסטים פרי עטם הם כפולי פנים: מצד אחד, אלו מסמכים מדעיים לכל דבר ומצד שני – הם מספרים סיפור של חוויה אישית וחד-פעמית. במהלך הקורס נלמד את הבסיס התיאורטי ואת העקרונות של הפרדיגמה האיכותנית, נכיר מסורות איכותניות באמצעות עיון במחקרים שנערכו בגישה ונתרגל שיטות לאיסוף וניתוח נתונים.

מטרות הקורס:

- לחשוף את הסטודנטים לעקרונות ולמתודות של המחקר האיכותני
- לאפשר לסטודנטים להתנסות באיסוף נתונים באמצעות תצפיות, קבוצות מיקוד וראיונות
- לעיין במחקרים שנערכו במסורות איכותניות שונות

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

- בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים לבצע איסוף נתונים באמצעות תצפיות וראיונות וניתוח איכותני בסיסי. כמו כן, הסטודנטים יהיו מסוגלים לקרוא בקריאה מעמיקה וביקורתית מאמרים אקדמיים המבוססים על מחקר איכותני.

דרישות נוכחות (%) :

80%

שיטת ההוראה בקורס: הרצאות, סימולציות, קריאה ודיון במאמרים, הדיונים יתנהלו סביב הסיכומים הביקורתיים והתרגילים שיוגשו על ידי המשתתפים.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. מבוא – מהו מחקר איכותני ?
2. אפיסטמולוגיה, אונטולוגיה ומתודולוגיה – בין שיטות מחקר כמותיות לאיכותניות
3. מאפייני המתודולוגיה האיכותנית
4. פרספקטיבה מושגית, שאלות המחקר ועיצוב המחקר
5. עקרונות איסוף נתונים במחקר איכותני
6. איסוף נתונים – תצפיות
7. אתנוגרפיה

8. איסוף נתונים באמצעות ראיונות
9. סיפורי חיים
10. עקרונות ניתוח נתונים
11. חקר שיח
12. תיאוריה מעוגנת בשדה
13. סטנדרטים של איכות מחקר

חומר חובה לקריאה:

- * צבר בן יהושע, נ. (2001). מבוא: ההיסטוריה של המחקר האיכותי, השפעות וזרמים. בתוך: צבר בן יהושע נעמה (עורכת) מסורות וזרמים במחקר האיכותי (עמודים 9-13). תל-אביב: הוצאת דביר.
- * צבר בן יהושע, נ. (1990). שיטות מחקר איכותי בחינוך. בתוך: המחקר האיכותי בהוראה ובלמידה (עמודים 13-31). תל-אביב: הוצאת מודן.
- * שקדי, א. (2003). הנחות המחקר האיכותני-קונסטרוקטיביסטי. בתוך: מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני - תיאוריה ויישום (עמודים 13-37). תל-אביב: הוצאת רמות, אוניברסיטת תל-אביב.
- * גירץ, ק. (1990). תאור גדוש: לקראת תיאוריית תרבות פרשנית. בתוך: פרשנות של תרבויות (עמודים 15-41). תל-אביב: הוצאת כתר.
- * אלבז-לוביש, פ. (2002). סיפורי מורים: האישי, המקצועי ומה שביניהם. בתוך: צלרמאיר, מיכל ופרי, פנינה (עורכות) מורות בישראל: מבט פמיניסטי (עמודים 115-133). תל-אביב: אדום הוצאת הקיבוץ המאוחד.
- * שקדי, א. (2014). מחקר בשפת המילים בסביבה הטבעית של בני האדם. בתוך: המשמעות מאחורי המילים: מתודולוגיות במחקר איכותני הלכה למעשה (עמודים 83-112). תל-אביב: הוצאת רמות, אוניברסיטת תל-אביב.
- * שקדי, א. (2003). פרספקטיבה מושגית, שאלות המחקר ועיצוב המחקר. בתוך: מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני - תיאוריה ויישום (עמודים 37-49). תל-אביב: הוצאת רמות, אוניברסיטת תל-אביב.
- * שקדי, א. (2003). האדם ככלי המחקר. בתוך: מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני - תיאוריה ויישום (עמודים 55-68). תל-אביב: הוצאת רמות, אוניברסיטת תל-אביב.
- * לומסקי-פדר, ע. (2003), מסוכן זיכרון לאומי לקהילת אבל מקומית: טקס יום הזיכרון בבתי ספר. מגמות (3) 87-358.
- * פורמן, מ. (1994). בין ילדים ובעלי תפקידים. בתוך: ילדות כמרקחה - אלימות וצייתנות בגיל הרך (עמודים 55-84). תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד.
- * שקדי, א. (2003). תצפית מעורבת. בתוך: מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני - תיאוריה ויישום (עמודים 80-84). תל-אביב: הוצאת רמות, אוניברסיטת תל-אביב.
- * אלפרט, ב. ושלסקי, ש. (2013). הכיתה ובית הספר במבט מקרוב מחקרים אתנוגראפיים על חינוך. תל-אביב הוצאת מכון מופ"ת.
- * בקרמן, צ. (2002). אתנוגרפיה ונקודות מבט הבנייתית: לקראת הבנה טובה יותר של החינוך האתנו-תרבות. בתוך: א. שי וי. בר-שלום (עורכים) המחקר האיכותני בחקר החינוך: מהתיאוריה אל השדה ומהשדה אל התיאוריה (עמודים 51-71). ירושלים: המכללה לחינוך ע"ש דוד ילין.
- * ירון, ע. והרפז, י. (2015). תמונות מחיי בית הספר. תל אביב: ספריית פועלים ומכון מופ"ת.
- * קונדה, ג. (1992). אתנוגרפיה וביקורת תרבות בישראל. תיאוריה וביקורת 2 עמ' 7-24.
- * צבר בן-יהושע, נעמה. 1990. "הריאיון" בתוך המחקר האיכותי בהוראה ובלמידה. גבעתיים: מסדה. עמ' 63-71.
- * קצין, א' (2009). מתודולוגיה להערכת התפתחות הידע בפעולה של מתכשרים להוראה. בתוך:

לוסטיג, ר' (עורכת), ספר כנס העשור לאיל"ת: הערכה בתנועה. ישראל: איל"ת - אגודה ישראלית להערכת תכניות, 130-118.

שקדי, א. (2003). ריאיון עומק. בתוך: מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני - תיאוריה ויישום (עמודים 80-69). תל-אביב: הוצאת רמות, אוניברסיטת תל-אביב.

שקדי, א. (2003). ריאיון מאזכר. בתוך: מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני - תיאוריה ויישום (עמודים 80-69). תל-אביב: הוצאת רמות, אוניברסיטת תל-אביב.

אלאור, ת. (1992). להיות שם. משכילות ובורות: מעולמן של נשים חרדיות (עמודים 73-67). תל-אביב: הוצאת עם עובד, תל-אביב.

* קינן, ע. (2000). עבודתה של המורה ומקומה בשיחותיהן של מורות בחדר המורים בבית-ספר דתי, בתוך: אהרון, שי (עורך), במכללה - מחקר, עיון ויצירה, המחקר האיכותני בחקר החינוך. עמ' 144-121.

נעמה צבר בן-יהושע ורות דרגיש, 2001. מחקר סיפר. בתוך: צבר בן-יהושע נעמה (עורכת) מסורות וזרמים במחקר האיכותני. תל-אביב: דביר.

לומסקי פדר, ע. ורפפורט, ת. (2000) "להישאר בארץ או לעזוב? - אתגור האתוס הציוני בסיפורי הגירה. מגמות, כרך 4, עמ' 589-571.

לומסקי פדר, עדנה. (1998). המשמעות האישית של חווית המלחמה: סיפורי חיים של גברים ישראלים. בתוך: אבוהב, א. ואחרים (עורכים), ישראל אנתרופולוגיה מקומית. תל-אביב. צ'ריקובר. עמ' 497-523.

* ליבליך, ע. (1998). נוער כותב על 'האיש הראשון שמת משלום' ואליו: מכתבי הנוער בשבוע שלאחר רצח רבין. בתוך, ליברמן, י. (עורך). רצח פוליטי - רצח רבין ורציחות פוליטיות במזרח התיכון. תל-אביב: עם-עובד. עמ' 80-106.

* שקדי, א. (1999). עולמות מתנגשים ומתקשרים: תגובות מורים למחקרים בחינוך (עמודים 51-19). בתוך: המחקר האיכותני בחקר החינוך - במכללה, חוברת מס' 11. ירושלים: מכללת דוד ילין.

קופרברג, ע. (עורכת) (2010) חקר הטקסט והשיח: רשומות של שיטות מחקר. באר שבע: הוצאת ספרים של אוניברסיטת בן גוריון בנגב.

לפסטיין, א. (2015). אתנוגרפיה בלשנית - מותג, מתודולוגיה, קהילה או נטייה? הרצאה מוקלטת: https://www.youtube.com/watch?v=cQwdRRcyp_s

* גבתון, דן. 2001. "תיאוריה המעוגנת בשדה: משמעות תהליך ניתוח הנתונים ובניית התיאוריה במחקר איכותני (עמודים 227-195). בתוך נעמה צבר בן-יהושע (עורכת) מסורות וזרמים במחקר האיכותני. תל-אביב: דביר.

* שקדי, א. (2003). סטנדרטים של איכות המחקר. בתוך: מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני - תיאוריה ויישום (עמודים 239-227). תל-אביב: הוצאת רמות, אוניברסיטת תל-אביב.

חומר לקריאה נוספת:

אלאור, ת. (1992). משכילות ובורות. תל אביב: עם עובד.

גורדון, ד. ושות' (1992). ימי בית-ספר. באר שבע: אוניברסיטת בן-גוריון.

גירץ, ק. (1990). פרשנות של תרבות. ירושלים: כתר (תרגום מאנגלית)

לומסקי-פדר, ע', רפפורט ת', ולרנר י'. (2005). אוריינטליזם במבחן ההגירה: סטודנטים "רוסים" קוראים מזרחיות. תיאוריה וביקורת 26, 119-147.

ליבליך, ע. (2007). ערק לארוחת בוקר. תל-אביב: שוקן

- צבר בן יהושע, נ. (1990). המחקר האיכותי בהוראה ובלמידה. תל-אביב: מסדה.
- צבר-בן יהושע, נ. (עורכת) (2001). מסורות וזרמים במחקר איכותני. תל-אביב: דביר.
- קצין, א. (2013). בין חזון למעשה: הסתגלות מקצועית של מורים מתחילים. החינוך וסביבו ל"ה, 114-95.
- רפפורט, ת. לומסקי-פדר, ע., (2007). התסריט האתני הגואל: סיפורי 'עבודת בית' של מהגרות יהודיות-רוסיות בישראל. בתוך ח. הרצוג, ט. כוכבי, שמשון צלניקר (עורכים), דורות, מרחבים, זהויות: מבטים על בינוי של חברה ותרבות בישראל. ספר לכבודו של פרופסור ש"נ אייזנשטדט. ירושלים: מכון ון ליר / הקבוץ המאוחד.
- שי, א. ובר-שלום, י. (עורכים) (1999). המחקר האיכותני בחקר החינוך. ירושלים: המכללה לחינוך ע"ש דוד ילין.
- שלסקי, ש. ואלפרט, ב. (2007). דרכים בכתיבת מחקר איכותני: מפרוק המציאות להבניית כטקסט. תל-אביב: הוצאת מופ"ת.
- שקדי, א. (2003). מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני - תיאוריה ויישום. תל-אביב: רמות / אוניברסיטת תל-אביב.
- תובל-משיח, ר. וספקטור-מרזל, ג. (2010). מחקר נרטיבי: תאוריה, יצירה ופרשנות. ירושלים: מכון מופ"ת ומאגנס.
- Bruner, J. (1985). Narrative and Paradigmatic Modes of Thought. in: E. Eisner (Ed.) Learning and Teaching the Ways of Knowing. Chicago: NSSE. pp. 97-115.
- Charmaz, K. (1983). The Grounded Theory Method: An Explication and Interpretation. in: R. M. Emerson (ed.) Contemporary Field Research, Illinois: Waveland.
- Charmaz, K. (1995). Grounded Theory. In: J.H. Smith; R. Harre & V. Langenhove (Eds.) Rethinking Psychology (pp. 27-42). London: Sage.
- Clandinin D. J. (2007). (Ed.) Handbook of Narrative Inquiry: Mapping a Methodology. (pp. IX-XVII). London: Sage.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (2005). (Eds.) The Sage book of Qualitative Research, Third Edition. pp. 1-32. London: Sage.
- Dey, I. (1993). Qualitative Data Analysis. London: Routledge.
- Fetterman, D. M. (1989). Ethnography: Step by Step. Beverly Hills: Sage.
- Guba, E.G. & Lincoln, Y. S. (1998). Competing paradigms in qualitative research. In:

Denzin, N.K. & Lincoln, Y. S. (Eds) *The Landscape of Qualitative Research* (pp. 195-220) London: Sage.

Lincoln & Guba (1985). *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills: Sage Publication.
Marshall, C. & Rossman, G. B. (1990). *Designing Qualitative Research*. Beverly Hills: Sage.

Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education*. San Francisco: Jossey-Bass.

Seidman, I. E. (1991). *Interviewing as Qualitative Research*. New York: Teachers College Press.

Strauss, A. & Corbin, J. (1994). *Grounded theory methodology: An overview*. In: N. K. Denzin & Y.S. Lincoln (Eds.) *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, CA: Sage. pp. 273-285

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
הרצאה 0 %
השתתפות 0 %
הגשת עבודה 80 %
הגשת תרגילים 20 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:

דרישות הקורס: השתתפות פעילה בשיעורים, קריאת החומר הביבליוגרפי, הכנת תרגילים ועבודה מסכמת (תצפיות + ניתוח אתנוגרפי).

חובה לקרוא את הטקסטים לפני המפגש הרלוונטי כפי שרשום. (בהתאם להתקדמות בכיתה יתכנו שינויים ברשימת הקריאה.)